

Är genusöverensstämmelse (*gender agreement*) mellan släkte och artepitet till gagn för stabilitet inom nomenklaturen (Lepidoptera)?

BENGT Å. BENGTSSON, BERT GUSTAFSSON & GÖRAN PALMQVIST

Bengtsson, B.Å., Gustafsson, B. & Palmqvist, G.: Är genusöverensstämmelse (*gender agreement*) mellan släkte och artepitet till gagn för stabilitet inom nomenklaturen (Lepidoptera)? [**Is gender agreement beneficial for stability of the nomenclature (Lepidoptera)?**] – Entomologisk Tidskrift 141 (1–2): 47–49. Björnlunda, Sweden 2020. ISSN 0013-886x.

The authors describe the disadvantage with adopting the provisions of gender agreement as expressed in the International Code of Zoological Nomenclature (ICZN). Instead the use of the species epithet as written in the original description is advocated.

*Bengt Å. Bengtsson, Lokegatan 3, 386 93 Färjestaden.
E-post: bengt.a.bengtsson@gmail.com, bengtbengtsson@me.com*

*Bert Gustafsson, Docentbacken 3, 1001, 114 18 Stockholm.
E-post: bert.gustafsson@nrm.se*

*Göran Palmqvist, Vattumannens gata 126, 136 62 Haninge.
E-post: goran.palmqvist@ownit.nu*

Vid beskrivningen av en för vetenskapen ny djurart, eller ändring av ett vetenskapligt namn, finns fasta regler som ska följas. Dessa regler finns beskrivna i *International Code of Zoological Nomenclature* (ICZN) under artiklarna 31.2 Agreement in gender och 34.2. Species-group names (se nedan de exakta lydelsena). Regelverket, på svenska vanligen betecknad ”koden”, har närmast karaktären av en lagbok. Den fjärde och senaste versionen trädde i kraft den 1 januari 2000 och därefter har Nomenklaturkommissionen, numera med säte i Singapore (ICZN 2020), publicerat tillägg och ståndpunktstaganden i specifika fall. Bakgrunden till den senaste utgåvan av koden är en lång historia och beskrivs i förorden med varierande utförlighet i den senaste och i de tidigare versionerna av ICZN. En regel som koden statuerar är den, att latiniserade släktnamn och artepitet ska ha samma genus (maskulinum, femininum eller neutrum).

Kodens ordalydelse är följande:

”A species-group name, if it is or ends in a Latin or latinized adjective or participle in the nominative singular, must agree in gender with the generic name with which it is at any time combined.” [Article 31.2]

”The ending of a Latin or latinized adjectival or participial species-group name must agree in gender with the generic name with which it is at any time combined [Art. 31.2]; if the gender ending is incorrect it must be changed accordingly (the author and date of the name remain unchanged [Art. 50.3.2]).” [Article 34.2]

Av lång tradition har den helt övervägande delen av professionella och amatörforskare som sysslat med fjärilar (lepidopterologer) haft en annan inriktning, nämligen att använda originalbeskrivningens artepitet oförändrat.

Som textförfattare till Nationalnyckelns två fjärlivolymer om ”småfjärilar” (Microlepidoptera) föreslog vi (BÅB & GP), att vi skulle följa den

tradition som etablerats för fjärilar. Vi presenterade vid ett speciellt möte med redaktionsledning och medförfattare bl.a. en artikel av Sommerer (2002), där denne på uppdrag av SEL (Societas Europaea Lepidopterologica), å detta förbunds vägnar, välformulerat beskrev nackdelarna med att följa genusöverensstämelsen enligt koden. Hans artikel byggde på en resolution som antogs i Korsör, Danmark den 4 juni 2002 vid ett årsmöte inom SEL, en sammanslutning av lepidopterologer främst från den norra hemisfären, men även med medlemmar från södra halvklotet. I artikeln framfördes de argument, som förespråkar den ordning som sedan länge funnits inom fjärilsforskningen.

Vid utgivandet av Nationalnyckeln valde redaktionen vid ArtDatabanken att strikt följa koden i alla de volymer som skulle ges ut, troligen för att få en konsekvent hantering av vetenskapliga namn på djur. Parallellt med bokserien infördes *gender agreement* också i Dyntaxa (www.dyntaxa.se), en databas vid ArtDatabanken, omfattande systematik och nomenklatur för svenska växt- och djurarter. Artportalen (www.artportalen.se) kopplades till Dyntaxa och har alltså de ändelser på artepitetet som koden förespråkar.

Katalogen över svenska fjärilar som utgavs 2016 (Bengtsson m.fl. 2016) följde samma princip för att harmoniera med Artportalen och andra svenska databaser, så att det inte skulle uppstå problem vid sökningar och inmatningar. Under arbetet med att ta fram katalogen, blev det ett mödosamt arbete med att hitta rätt ändelser på vissa artepitet. Utomstående personer med insikt i latin och grekiska fick anlitas. Flera tveksamheter uppstod, framför allt när epitetet skulle kombineras med släktnamn med obestämt genus. Varje släktnamn inom zoologin måste ortografiskt vara unikt, och därför skapar en del författare ibland släktnamn med udda bokstavskombinationer eller formar namn genom att välja en konstellation av stavelser från redan beskrivna släktnamn, utan att genus förklaras eller kan bestämmas. Inom ordningen Lepidoptera finns ca 16 000 släkten och ungefär 160 000 arter (van Nieuwerkerken m.fl. 2011), vilket indikerar hur stort problemet är.

I den första versionen av Fauna Europaea (fauna-eu.org), en från början EU-finansierad databas omfattande alla beskrivna djurarter inom unionen, krävdes att man skulle hålla sig till *gender agreement*, men med välgrundade argument

kunde detta senare ändras, främst genom Erik van Nieuwerkerkens (Naturalis Biodiversity Center, Leiden) insatser.

Den första ”moderna” versionen av koden antogs vid den femtonde internationella kongressen för zoologi i juli 1958 och publicerades 1961 såsom den första tryckta utgåvan sedan 1905, då en kongress i Paris hade fastställt ”*Règles internationales de la Nomenclature zoologique*”. Vid den tiden fanns förmodligen personer i kommittén med viss kunskap i grekiska och latin, varför införandet av en regel om *gender agreement* sannolikt var mindre omtvistat och framför allt konservativt.

Tiderna har emellertid förändrats. Även om den svenska fjärilskatalogen (Bengtsson m.fl. 2016) inte är helt ensam om att följa kodens regel om genusöverensstämmelse, har de flesta kataloger och checklistor under det senaste seklet hållit sig till den lepidopterologiska traditionen. Argumenten för detta är starka:

- Artepitetet i originaluppsatsen är unikt, behöver bara användas som det en gång formades och främjar således stabilitet.
- Få zoologer är nuförtiden tillräckligt väl insatta i grekiska och latin för att kunna avgöra genus i alla lägen.
- Gamla och nya släktnamn är inte sällan grammatiskt svårtolkade eller saknar innebörd, vilket omöjliggör genusbestämning.
- Arter flyttas inte sällan över till nya släkten och ska då enligt koden eventuellt byta ändelse, vilket rubbar denna nomenklatoriska stabiliteten.
- De njugga anslag som taxonomin får nuförtiden, bör inte gå till ett tidsödande arbete att gå genom alla databaser och ändra artepitetens ändelser, utan i första hand gå till taxonomiskt och systematiskt arbete. Detta är särskilt akut i dagens läge med stor förlust av biologisk mångfald.
- Databashantering och sökning i databaser blir komplicerad, då programmeringen med aktiva sökalgoritmer inte alltid är tillräckligt flexibla. Vid nya kombinationer måste databaser uppdateras och/eller tolerera olika sökalternativ.
- Koden är konstruerad med syftet att uppnå optimal, nomenklatorisk stabilitet, men detta undergrävs av regeln som kräver *gender agreement*.

I van Nieuwerkerken m.fl. (2018) beskrivs den frustration som lepidopterologerna känner. Artikeln innehåller ett tydligt ställningstagande för original-

stavningen av artepitetet och avslutas med en välunderbyggd rekommendation för att uppnå stabilitet i nomenklaturen. Vi vill gärna återge artikelförfattarnas slutsats i fri översättning och vi ansluter oss samtidigt till deras åsikt:

“Reglerna om gender agreement i koden (Art. 31.2, 34.2) får inte tillåtas hindra taxonomernas strävan, att artens namn ska bevaras i sin ursprungliga form, oavsett vilket släkte som artepitetet senare kombineras med. Detta resultat kan uppnås om namnen på arter såsom de ursprungligen skapades i form av ett adjektiv eller particip i nominativ singular generellt behandlas som substantiv i apposition (Art. 31.2.2, 34.2.1).”

I förordet (Preamble) till koden kan man läsa följande:

“The objects of the Code are to promote stability and universality in the scientific names of animals and to ensure that the name of each taxon is unique and distinct. All its provisions and recommendations are subservient to those ends and none restricts the freedom of taxonomic thought or actions.”

Nomenklaturkommissionen verkar av svår-förståeliga skäl ha avstått från att konstruktivt behandla problemet alltsedan frågan diskuterades för länge sedan. Det vore välkommet med ett beslut som gagnar stabilitet inom nomenklaturen, som är huvudsyftet med den internationella koden för zoologisk nomenklatur.

Litteratur

- Bengtsson, B.Å., Gustafsson, B. & Palmqvist, G. 2016. Katalog över svenska fjärilar. – Entomologiska föreningen i Stockholm, Stockholm.
- ICZN. 2020. International Commission on Zoological Nomenclature. About the ICZN. <https://www.iczn.org/about-the-iczn/> (hämtad 2020-04-15).
- Sommerer, M., 2002. To agree or not to agree – a question of gender agreement in the International Code of Zoological Nomenclature. – *Nota Lepidopterologica* 25(2/3): 191–204.

- van Nieukerken, E.J., Kaila, L., Kitching, I., Kristensen, N., Lees, D., Minet, J., Mitter, C., Mutanen, M., Regier, J., Simonsen, T., Wahlberg, N., Yen, S., Zahir, R., Adamski, D., Baixeras, J., Bartsch, D., Bengtsson, B., Brown, J., Bucheli, S., Davis, D., Prins, J., Prins, W., Epstein, M., Gentili-Poole, P., Gielis, C., Hättenschwiler, P., Hausmann, A., Holloway, J., Kallies, A., Karsholt, O., Kawahara, A., Koster, S., Kozlov, M., Lafontaine, J., Lamas, G., Landry, J., Lee, S., Nuss, M., Park, K., Penz, C., Rota, J., Schintlmeister, A., Schmidt, B., Sohn, J., Solis, M., Tarmann, G., Warren, A., Weller, S., Yakovlev, R., Zolotuhin, V. & Zwick, A. 2011. Order Lepidoptera Linnaeus, 1758. – In: Zhang, Z.-Q. (ed.). *Animal biodiversity: An outline of higher-level classification and survey of taxonomic richness*. *Zootaxa* 3148: 1–237.
- van Nieukerken, E.J., Karsholt, O., Hausmann, A., Holloway, J. D., Huemer, P., Kitching, I.J., Nuss, M., Pohl, G. R., Rajaei, H., Rennwald, E., Rodeland, J., Rougerie, R., Scoble, M. J., Sinev, S.Y. & Sommerer, M. 2018. Stability in Lepidoptera names is not served by reversal to gender agreement: a response to Wiemers et al. (2018). – *Nota Lepidopterologica* 42(1): 101–111.

Sammanfattning

Författarna har i olika sammanhang mött problemet att enligt den Internationella koden för zoologisk nomenklatur (ICZN) följa regeln om överensstämmelse av genus mellan släktnamn och artepitet (*gender agreement*). Det gäller främst fall där en art förs till ett annat släkte med ett annat genus. Få behärskar latin och grekiska för att med säkerhet bestämma genus hos ett släkte. Flera andra komplikationer med *gender agreement* nämns i denna artikel. Av denna anledning förespråkar författarna att artepitetet alltid ska stavas såsom det skrevs i originalbeskrivningen, en tradition som sedan länge rått hos majoriteten av världens fjärilsforskare och fungerat väl. Det överensstämmer också helt med den internationella kodens intention att skapa stabilitet vid hantering av vetenskapliga namn på djur.